

מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפנ"ן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום ד' י"ה ניסן - יום ג' כ"ד ניסן תשפ"א

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת שקלים י"ט"ז

שבוע הוה"מ פסח

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף י'

מתני' פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה ...

וכן נפסק ברמב"ם [פ"ד ה"א] פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באים מתרומת הלשכה. ופירשו הקרבן העדה והתקלין חדתין, שאף שפרה אדומה אינה נשחטת בעזרה באה מתרומת הלשכה דחטאת קרייה רחמנא. וברבינו משולם הוסיף, וגם יש בה הזאות אל נוכח פני אוה"מ ועוד שהוא מכשירי קרבן שאין הטמא מקריב.

ולגבי שעיר המשתלח כתבו רבינו משולם והריבב"ן, שאף שאינו נקרב, מ"מ כיון ששני השעירים נקנין כאחד, קונים שניהם מתרומת הלשכה. והרא"ש והרע"ב כתבו, שמחמת שאינו יודע איזה יצא לה' ואין הגורל קובע אלא בשניהן ראוין לה'. ובתלמיד הרשב"ש כתב, שגם הוא בא לכפרת צבור.

וכתב בשקל הקדש [ס"ק י"א] לגבי לשון של זהורית, שמבואר ברמב"ם [הלכות עבודת יוה"כ פ"ג ה"ד וה"ז], שהיו ב' לשונות של זהורית אחד שהיו קושרין בראש שעיר המשתלח שלא יתחלף בחברו, ואחד שהיו קושרין חציו בסלע וחציו בין קרניו כשהיו דוחפין אותו כדי שיראו אם נתלבן החוט. ודעת הרמב"ם דאפילו הלשון שבין קרניו היה בא מתרומת הלשכה וכ"ש שבראשו דשניהן צורך השעיר הוא, אבל התוס' ישנים [יומא ס"ז ב'] וסמ"ג [מ"ע מ"ה] פירשו, דרק לשון שבראשו בא מתרומת הלשכה, אבל לשון שבין קרניו שאינו אלא לראות

אם ילבין אינו צורך קרבן ואין בא אלא משירי הלשכה. וכ"נ דעת הרא"ש וריבב"ן ורבו משולם ותלמיד רשב"ש עיי"ש. וכל זה דלא כתוס' חדשים ששניהן באין משירי הלשכה.

כבש פרה וכבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו ואמת המים וחומות העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה ...

מבואר במשנה, שמשירי הלשכה היו באים הדברים שאינם עיקרי קרבן, ושירי הלשכה היינו ממה שנשאר אחר שתרמו הג' קופות. וכן פסק הרמב"ם [פ"ד ה"ח]. ופירש תלמיד הרשב"ש [וכע"ז ברא"ש] דכבש פרה מעלה בעלמא הוא מפני הטומאה שלא יטמא המוליכו, ואינו צורך הפרה, וכן כתב הריבב"ן לגבי כבש שעיר שאינו צורך הקרבן אלא שלא יתלשוהו הבליים ולכן אין בא מתרומת הלשכה רק משירי הלשכה. ורש"ס פירש, משום דכבשים אלו בנין הם וכל בנין בא משירי הלשכה כדבסמוך גבי היכל ועזרות. ולגבי מזבח העולה מבואר במשנה שאין נעשה מקדשי בדה"ב שהוא רק לתיקון הבנין אבל הבנין עצמו בא משל צבור והוא משירי הלשכה שבאין לכל צרכי הצבור. והביא בשקל הקודש [ס"ק ע], שיש פוסקים שבאין מקדשי בדק הבית.

בקרבת העדה ותקלין חדתין ביארו, ש'אמת המים' הכונה לאמת המים שהיתה עוברת בעזרה שאם היתה צריכה תיקון היו לוקחים משירי הלשכה, וכן כתבו הרא"ש ורע"ב ורבו משולם ותלמיד רשב"ש. וכתב רבנו משולם, אף על

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמונחה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של 1,000\$ תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורם וזכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם 1,000\$ וחצי עמוד 500\$, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

גב שיוצאה מעזרה, מ"מ כיון שנמשכת גם לתוך העיר באה משירי הלשכה ככל צרכי העיר. ואינה נקראת צורך קרבן ולכן באה משירי הלשכה.

אמנם ברמב"ם [שם] כתב, אמת המים שבירושלים, וכן כתב במאירי כאן, וביאר שתיקונה הוא ככל צרכי העיר שבאין משירי הלשכה. וי"א דקאי על אמת המים שהיתה עוברת בעזרה לשטוף את העזרה ואם צריכה תיקון מתקנין אותה משירי הלשכה ומ"מ אין נקראת צורך קרבן ולכן באה משירי הלשכה.

ו'צרכי העיר' הנעשים ג"כ משירי הלשכה, ביארו הקרבן העדה והתקלין חדתין והרא"ש והרע"ב והמאירי ושטמ"ק [כתובות ק"ו] בשם רש"י, דהיינו כגון לחפור בה בורות שיחין ומערות ותיקון רחובותיה ושוקיה ולעשות חריצין סביב העיר ושמירת העיר, והוסיף תלמיד הרשב"ש דה"ה למסילות הדרכים ותיקון השווקים. וברש"י [כתובות ק"ז ב'] מבואר, דה"ה לעזרת נשים והחיל וכל מה שחויץ לעזרה [וזה אפילו להפוסקים דההיכל ועזרות מקדשי בדה"ב].

וכתב תלמיד הרשב"ש, שדוקא לאחר השנה, אבל תוך שנתו אין נוטלין משירי הלשכה לדברים אלו שמא יצטרכו מהן לקרבנות צבור כנ"ל פ"ב ה"ו.

כתב הרמב"ם [פ"ג מסוטה ה"ב, והוא מירושלמי סוטה פ"א ה"ו], חבל המצרי וכפיפה מצרית של סוטה בא משירי הלשכה.

ר' יהודא בשם ר' שמואל תלמידי חכמים המלמדין את הכהנים הלכות שחיטה הלכות קבלה הלכות זריקה נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ... מבקרי מומי קדשים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ...

מבואר בסוגיא בכתובות [ק"ו א'], דנשים המגדלות בניהן לפרה אדומה ג"כ נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכן נפסק כל זה ברמב"ם [פ"ד ה"ד].

כתבו התוס' בכתובות שם, דה"ה ת"ח המלמדין את הכהנים הלכות מליקה.

וכתבו הרש"ס ובני בנימין, שאף ששחיטה כשרה בזר, מ"מ היה דרך הכהנים לשחוט ולכן היו מלמדים אותם.

ופשטות הסוגיא, דכל אלו היו נוטלים שכרם מתרומת הלשכה. אמנם בפירוש תלמיד ר"י מפריש [מו"ק ר' א'] הביא, שהיו נוטלים שכרם משירי הלשכה.

... רבי אחא ר' תנחום בר חייה בשם ר' שמלאי מגיהי ספר העזרה (ס"א ספר עזרא) נוטלין שכרן מתרומת הלשכה גידל בר בנימין בשם ר' אסי שני דייני גזילות נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ...

גם דין זה איתא בסוגיא בכתובות הנ"ל, ולגבי דיינים איתא שם דהשיעור שהיו נוטלים היה תשעים ותשע מנה בכל שנה, ואם לא הספיקו להן מוסיפין להן, אף על פי שלא

רצו מוסיפין להן כדי צרכן והם ונשיהם ובניהם ובני ביתן. וכן פסק הרמב"ם [פ"ד ה"ז], אמנם כתב שהיו נוטלים תשעים מנה [ולא תשעים ותשע כהגירסא לפנינו בגמ' שם]. ועי' בשטמ"ק בשם הראב"ד, דשלשת הדיינים יחד נטלו צ"ט מנה נמצא לכל א' ל"ג מנה, ועיי"ש טעם לזה.

ולגבי דייני גזילות ביאר החזו"א [שם], שגם זה צורך עבודה לדון את הגזלנין בירושלים, שאם יורגלו בגזל יביאו מן הגזל לביהמ"ק. ובשטמ"ק בכתובות [ק"ה א' בשם הראב"ד] כתב, שהדיינין הנ"ל היו דנין כל עוברי עברה וגם בעברות שבמקדש כגון כהנים שפגלו וכה"ג, ולכן זה צורך עבודה.

וכתבו תוס' בכתובות שם, דאף שאסור ליטול שכר עבור דין, הם לא נטלו שכר עבור הדין אלא כל שעה היו יושבין בדין ולא היו עסוקין בשום מלאכה, ולא היה להם במה להתפרנס, והיה מוטל על הצבור לפרנסם. וזה הטעם ג"כ לגבי הדין שהמלמדים לכהנים הלכות שחיטה שהיה מותר להם לקבל שכר מטעם זה.

ולגבי מגיהי ספרים פירש רבינו משולם כאן, שמגיהי ספרים שבירושלים היו מגיהין כל הספרים בירושלים ע"פ ספר העזרה [ויש גורסין ספר עזרא] שהיה במקדש. ובמאירי כתב, מגיהי ס"ת שבעזרה או שבירושלים. וכתב השיטמ"ק [בכתובות שם בשם הראב"ד], שהיה בזה צורך עבודה שבספרים אלו היו הכהנים לומדים הלכות עבודה ואם יהיה שיבוש תכשל ההלכה, ולכן נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכ"כ בחזו"א [מנחות סי' כ"ח סק"ה]. ובתלמיד הרשב"ש כאן כתב, ספר שהיה בעזרה שהכהן גדול קורא בו ביוה"כ, והמלך בזמן הקהל, והיה צורך להגיהו, וזה ג"כ צורך ביהמ"ק. ורש"י בכתובות שם פירש, מגיהי ספרים של כל אדם ואדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה, וראו ב"ד שהיו מתעצלין בדבר והפקירו תרומת הלשכה לכך, וכונתו דהוי תנאי ב"ד.

ופשטות הסוגיא שכל אלו היו נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, אמנם ברבינו משולם איתא, שהיה נוטלים משירי הלשכה [ועי' בחזו"א שם].

... נשים האורגות בפרוכת נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רב חונה אמר מתרומת בדק הבית מה פליג שמואל עבד ליה כקרבן רב חונה עבד ליה כבניין ...

בירושלמי כאן מבואר, מזבח העולה וההיכל והעזרות באים משירי הלשכה. אמנם בכתובות שם מבואר, דמזבח העולה הלשכות והעזרות באים מקדשי בדק הבית. וברמב"ם [פ"ד ה"ח] פסק כדברי הירושלמי כאן. וכתב הכסף משנה, ויש לתמוה למה הניח רבינו גמרא דידן ופסק כירושלמי.

עוד בכתובות שם לגבי דין הפרוכות, אמר רב נחמן אמר רב נשים האורגות בפרוכות, נוטלות שכרן מתרומת הלשכה, ואני אומר מקדשי בדק הבית, הואיל ופרוכות תחת בנין עשויות. מיתיבי, נשים האורגות בפרוכות, ובית גרמו על מעשה לחם

הפנים, ובית אבטינס על מעשה הקטרת, כולן היו נוטלות שכון מתרומת הלשכה! התם בדבבי, דאמר רבי זירא אמר רב, שלשה עשר פרוכות היו במקדש שני, שבעה כנגד שבעה שערים, אחד לפתחו של היכל, ואחד לפתחו של אולם, ב' בדביר, ב' כנגדן בעליה.

ופירש"י, שהפרוכות שהיו בין ההיכל לבית קדשי הקדשים שהיו תחת בנין באו משל קדשי בדק הבית, וכן שתי הפרוכות שהיו כנגדן בעליה [ועי' מקדש דוד סי' א']. ו'דבבי' היינו פרוכות שכנגד הפתחים דלצניעותא עבידי ואינן תחת בנין [שהיו שם ד' שערים ולכל א' פרוכת ועוד ב' א' על פתח ההיכל וא' על פתח האולם, עי' רמב"ם בפ"ו מכלי המקדש ה"ז, נמצא ט' פרוכות לשערים חוץ מד' ב' על פתח קה"ק וב' על פתח העליה].

וכן פסק הרמב"ם [פ"ד ה"ב], פרוכות של היכל תחת בנין עשויות ואינן באין מתרומת הלשכה אלא מקדשי בדק הבית, אבל פרוכות של שערים באין מתרומת הלשכה. וביאר במקדש דוד [שם], שאף שפסק הרמב"ם בה"ח דההיכל והעזרות באין משירי הלשכה [וכמו שהבאנו למעלה], שאני פרוכות כיון שעושין שנים חדשים בכל שנה הוי כתיקון הבנין ובאין מקדשי בדק הבית.

דף י"א

.... מותר פירות כו': (כולה דר' ישמעאל היא) מתני' דר' ישמעאל היא דרבי חייא בר יוסף פתר מתניתא מותר פירות שכר להקדש מותר נסכים זו סאה רביעית רבי יוחנן פתר מתניתא מותר פירות זו סאה רביעית מותר נסכים לבירוצים ...

בירושלמי נחלקו מה הם "מותר פירות" ו"מותר נסכים" שנאמרו במשנה [ש"מותר פירות" לדעת ר' ישמעאל לקיץ המזבח ור"ע ור' חנינא סגן הכהנים לא הוודו לו בזה, ו"מותר נסכים לדעת ר"ע לכלי שרת ולדעת ר" סגן הכהנים לקיץ המזבח], ורבי חייא בר יוסף מסביר את מה שכתוב במשנה "מותר פירות" שהכוונה לשכר שמקבלים מהיינות והשמנים והסלתות שקנו ממותר שיירי הלשכה, כשיטת רבי ישמעאל. ו"מותר נסכים" הכוונה למי שקבל על עצמו לספק להקדש במחיר של ד' סאים בסלע, והתייקרו ועמדו על ג' סאים בסלע, הרווח שיש להקדש מכך הוא הנקרא מותר נסכים [ובלשון הירושלמי "סאה רביעית"]. ור' יוחנן מסביר את המשנה ש"מותר פירות" היינו לרווח הנ"ל שיש להקדש במי שקיבל עליו לספק וכו' [כשיטת רחב"י בביאור "מותר נסכים"], ו"מותר נסכים" הכוונה לבירוצים, שהיו ממלאים את כלי המקדש במידות מלאות ומה שהיה נופל מן הצד נקרא בירוצים. ומבואר בירושלמי, שלרבי חייא בר יוסף שלא מזכיר עניין בירוצי המידות עושים עם הבירוצים מה שעושים עם הסאה הרביעית.

ולשיטת רבי חייא בר יוסף שאומר שמותר פירות זה השכר שההקדש מרויח ממה שמוכר את הפירות, מובן מה שלמדנו בדעת ר"ע אין מְשַׁתְּפְּרִין אין עושים סחורה בשל הקדש, לְכַךְ

ר' עקיבא ורבי חנניה סגן הכהנים לא הוודו לרבי ישמעאל ב"פירות" כי בעצם היינו סחורה בשל הקדש, והטעם לפי שסוברים שאין עושים סחורה בפירות הקדש. אך לשיטת ר"י שאומר ש"מותר פירות" זה סאה רביעית, מקשה הירושלמי, שהרי זה מפורש במשנה [לקמן הלכה ה', דף י"ג א'] שהמקבל עליו לספק עמדו מג' יספק מד' אם התייקר, יספק לפי המחיר הנמוך, ואם ר' עקיבא לא חולק, וכאן במשנה איתא שזה וזה לא היו מודים בפירות, ועונה שכונתם "לא היו מודים בפירות" שילכו לקיץ לְמִזְבֵּחַ, אָבַל מוֹדִים הֵם שֶהָרוּחַ מֵהַסָּאָה הַרְבִּיעִית יֵלֵךְ לַקְּנִיית כְּלֵי שֶׁרֶת. וכיון שמוסרם לציבור יפה יפה מותר לקנות בהם כלי שרת.

וברמב"ם הלכות כלי המקדש [פרק ז' הלכה י"ג] פסק: משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער היין והסולת עם הממונה על הנסכים אם הוקרו נסכים מספק להן כמו שפסקו עמו, ואם הוודו מספק להן כשער הזול, והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו הוא הנקרא מותר נסכים, ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח. עכ"ל. והיינו כביאור רחב"י בביאור מותר נסכים, וכו' חנינא סגן הכהנים שהיה הולך לקיץ המזבח. ותמה הכסף משנה, למה לא פסק כר"ע דקי"ל הלכה כוותיה מחבירו. וכתב, שאפשר שטעמו משום דכיון דרבי חנינא סגן הכהנים הוה מסתמא במילי דמקדש טפי הוה בקי מר"ע.

מתני' מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על (שכר) מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה [ואם בא חדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה] ואם לאו מן הישנה: גמ' ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש ...

במעילה [י"ד א'] איתא, אמר שמואל, בונין בחול ואח"כ מקדישין. מאי טעמא? מאן דמתנדב מעות מקדש להו, דאמר תיחול קדושת מעות אבנין ויהיב להון לאומנין בשכרן [ולכן היו קונין כל צרכי הבנין ממעות של חולין או היו לוקחין כל צרכי הבנין באמנה ולאחר שנגמר הבנין היו מקדישין אותו כן שהיו מביאין ממעות של הקדש כשיעור דמי כל הבנין והשבח שהשביחו האומנין בבנין ושכר האומנין ואומר תחול קדושה שיש במעות הללו על הבנין הזה ונמצא קדוש והמעות יצאו לחולין ופורעין מהן שכר האומנין שיכולו לקנות בהם דברים של חולין והמוכר לא ימעול]. מיתבי, מותר הקטרת מה היו עושין בו - היו מפרישין ממנה שכר האומנין, ומחללין אותה על מעות האומנין, ונותנין אותה לאומנין, וחוזרין ונוטלין אותה מתרומה חדשה ואמאי? ליחליה אבנין! [דלהסלקא דעתך לאלתר כשקנו צרכי הבנין מיד היו מחללין מעות הקדש בשעת קניה על העצים ועל האבנים ועל כל צרכי הבנין שקנו ופורעין, אבל לא שכר האומנין שבונין בבנין שהכל היה קדש חוץ מן השבח שהיו האומנים משביחין בבנין בכל יום ובכל יום היה הגובר מביא מעות הקדש כשיעור השבח שהשביחו האומנין בבנין באותו יום ומחלל אותן על השבח שהשביחו האומנין בבנין באותו יום, וכשמגיע ניסן שיש שם מותר הקטרת דצריכין ללוקחו מתרומה חדשה מחללין אותו מותר הקטרת על אותן מעות חולין שיש ביד הגובר שחילל על השבח שהשביחו האומנין והוי הקטרת חול ומעות חזרו לקדושתן ככתחלה וחוזרין ולוקחין

דף י"ב

מתני', המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות הציבור ינתנו לאומנין בשכרן דברי ר"ע אמר לו בן עזאי אינה היא המידה אלא מפרישין מהן שכר האומנין ומחללין אותן על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחים אותה מתרומה חדשה ...

מבואר בירושלמי, ד"דברים הראויים לקרבנות ציבור" היינו קטורת, שהרי קרבנות שנינו בהמשך המשנה. ומפרש מהיכן יש ליחיד קטרת, ושמדובר באומן של בית אבטינס שקיבל בשכרו קטרת ולקח את הקטורת והקדישה. וסובר בן עזאי שאין ההקדש מתחלל על המלאכה ולכן צריך לחללו באותו אופן שנתבאר למעלה. וכן פסק הרמב"ם בהלכות ערכין וחרמין [פרק ה הלכה י]: הקדיש נכסיו סתם והיתה בהן הקטרת שנותנין לאומנין בשכרן עד שיחזרו ויקחו אותה כמו שבארנו בשקלים, הרי זו תנתן לאומנין בשכרן כמו שעושים במותר הקטורת, וכן עושים אם יש בנכסיו אחד מסמני הקטרת.

... המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצורכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסיו לבדק הבית רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית ...

מבואר בגמ' תמורה [כ' א', ל"א ב'] דר"א סבר סתם הקדש לבדק הבית ואפילו במידי דחזי למזבח, אבל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח, שהמקדיש תמימים לבדק הבית אין נפדים אלא למזבח, והדמים יפלו לבדק הבית. ור' יהושע סבר מידי דחזי למזבח מסתמא למזבח אקדשינהו, הלכך זכרים עצמן יקרבו עולות, ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות, אבל הן עצמן אין קרבין שלמים, דהמקדיש נכסיו דעתו שיהיו כולם לגבוה, הלכך בהמות שראויות לקרב עולות יקרבו עולות, ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות, דכיון דראויות למזבח חלה עליהן קדושת מזבח, ואפילו על הנקבות שאין גופן ראוי למה שדעתו להקדישן, כיון דלשם קרבן מיהא חזיין, לא חל עליהן קדושת בדק הבית, ויביא בדמיהם עולות. ופסק הרמב"ם [הלכות ערכין וחרמין פרק ה הלכה ז] כר"א.

דף י"ג

מתני' אחת לל' יום משערין את הלשכה כל המקבל עליו לספק סלתות מארבע עמדו משלש יספק מד' משלש ועמדו מד' יספק מד' שיד הקדש על העליונה אם התליעה סולת התליעה לו ואם החמיץ יין החמיץ לו אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה: גמ' תני בשם ר"ש מיד היו מקבלין את מעותיהן והכהנים זריזין הן.

הקטרת מן האומנין מתרומה חדשה], דלא איכא בנין; והא מעות האומנין קתני! דליכא בנין כשיעור מעות [שלא היה בבנין שיעור מעות ולכך לא חיללו על הבנין בעצמו].

ופירש התקלין חדתין עפ"י הגר"א, שצריך לגרוס כאן בדברי הירושלמי: "ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש" דקסלקא דעתך דמה דקתני על שכר האומנין היינו מה שנוטלין מן ההקדש ליתן לאומנין בשכרן, "כיצד הוא עושה, אמר רבי שמעון בר ביסנא, מביא מעות ומחללן על הבניין, ומביא קטורת ומחלל עליהן ונותנים אותה לאומנין בשכרן", וכמסקנת הגמ' במעילה הנ"ל משיגיע ראש חדש ניסן מחללין את הקטרת על הבנין ועל שכר האומנין, ונוטלין האומנין מותר הקטרת בשכרן, וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהן מתרומה חדשה כדי להקריבה ממעות תרומה חדשה.

ומבואר בהמשך דברי הירושלמי, ששכר האומנין שהיה חול ועכשיו נהיה קודש ע"י שחיללו עליו את התרומה, הולך לצורך קיץ המזבח, ונסתפק ר' חייא שמא אפשר ליתנו לכלי שרת. וברמב"ם [פ"ד ה"ב] פסק שלוקחים אותו לקיץ המזבח.

ובהמשך גרסינן "רבי אומר אומר אני ינתנו לבית גרמו ולבית אבטינס שהיו בקיאיין בפיטום הקטורת ובמעשה לחם הפנים", ולא גרסינן לפני דברי רבי לא גרס את השאלה "אותן המעות מה יעשה בהן". וביאר שרבי חולק לגמרי על ההסבר של רבי שמעון בר ביסנא שהאומנים שמדובר עליהם במשנה הם אומני בנין אלא סובר שהם אומני הקטורת, ופירוש המשנה הוא שמוזכים מעות מתרומת הלשכה הישנה לאומנים ע"י אחד הגזברים ואח"כ יחללו על המעות את הקטורת ונותנים אותה לאומנים וחוזרים וקונים אותה מהם, וכעין זה משמע שלמד הרמב"ם בפיהמ"ש, וכן רש"י [במסכת שבועות י, ב] ועוד ראשונים הפשט במשנתנו.

והמבואר מדברי הראשונים [רש"י בסוגיות הנ"ל בשבועות ובמעילה ובכריתות ו' א' והרמב"ם בפיה"מ כאן], שאם יש שם בנין דקי"ל בונין בחול ואח"כ מקדישין, מחללין אותו על הבנין ואם אין בנין מפרישין מתרוה"ל שכר עבור האומנין של בית אבטינס שעושים הקטרת שהיו חייבין להן מעות עבור עבודתן ואם אין חייבין להן מעות מפרישין מעות אומנין אחרים שחייבין להן כגון אומני הבנין וכה"ג. וכן כתב בשקל הקודש [ס"ק צ"ט].

ולדעת רש"י במעילה שם, צריך לזכות להאומנין המעות ע"י אחר נמצאו המעות יצאו לחולין. אמנם התוס' שם כתבו, שא"צ לזכות ע"י אחר אלא בהפרשה לכד יוצא לחולין משום דלב ב"ד מתנה ע"ז, וכשיצאו המעות לחולין מחללין מותר הקטרת על מעות אלו מדעת האומנין וחוזרין המעות לקדושה והקטרת יוצא לחולין ואף על גב דקדוש קדושת הגוף כיון שלא הוצרכו לצבור אפשר לפדותו [הובא בשקל הקודש שם ע"י"ש].

וכן כתב הרמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק ז הלכה יג], וכתב שהרווח של הקדש מדבר זה נקרא "מותר נסכים", ועי' מה שהבאנו בזה לעיל דף י"א.

פרק אלו הן הממונים [פ"ד]

מתני' אלו הן הממונים שהיו במקדש יוחנן בן פנחס על החותמות אחייה על הנסכים מתיה בן שמואל על הפייסות פתחיה על הקינין פתחיה זהו מרדכי ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון. בן אחייה על חולי מעיים נחוניה חופר שיחין גביני כרוז בן גבר על נעילת שערים בן בבי ממונה על הפקיע בן ארזא על הצלצל הוגרס בן לוי על השיר בית גרמו על מעשה לחם הפנים בית אבטינס על מעשה הקטורת ואלעזר על הפרוכת ופנחס המלביש ...

ברמב"ם הלכות כלי המקדש [פרק ז הלכה א] כתב : חמשה עשר ממונין היו במקדש וכן ממנים לעולם על כל דבר מט"ו דברים אלו ממונה אחד, ואלו הן: (א) על הזמנים, (ב) על נעילת שערים, (ג) על השומרים, (ד) על המשוררים, (ה) על הצלצל עם שאר כלי שיר, (ו) על הפייסות, (ז) על הקנים, (ח) על החותמות (ט) על הנסכים, (י) על החולין, (יא) על המים, (יב) על מעשה לחם הפנים, (יג) על מעשה הקטורת, (יד) על מעשה הפרכת, (טו) על מעשה בגדי כהונה. והשיג עליו הראב"ד, למה לא מנה הממונה על הפקיע והוא מכין הפתילות [כמבואר להלן י"ד א' בן בבי על הפקיע שהיה (מזווג) מזייג את הפתילות].

וכתב הכסף משנה, שאף שבירושלמי כאן פירשו מה ששנינו במשנה הנזכרת בן בבי על הפקיע כמו שפירש הראב"ד, אבל בגמרא דידן ביומא [כ"ג] מבואר שהממונה על הפקיע היינו על המלקות שהיו מקבלים מי שלא היה משכים בשחרית, ואי"ז מן הממונים על צרכי המקדש ולכך לא מנאם הרמב"ם. והרדב"ז כתב שלא היה בזה כבוד ושררה אלא רק שליחות בעלמא ולכך לא נמנה, וכתב שבמקום זה מנה הרמב"ם הממונה על השומרים שהוא 'איש הר הבית' דאיתא בתמיד ומידות, ובמשנה לא נשנה לפי שהוא מפורסם בכמה מקומות.

עוד כתב הרדב"ז בסוף הפרק הנ"ל, שהרמב"ם מנה הממונים בסדר אחר ממה שהם נשנו במשנה, והטעם לזה הוא כי קודם התחיל בממונה על הזמנים שהוא גביני כרוז, ואחריו נעילת שערים דהיינו פתיחת שערים, ונקט לישנא דמתני' כי הנועלים הם היו הפותחים. ואחר פתיחת שערים היו השומרים הולכים לבתיהם, ואחריו המשוררים בפה והם עיקר השירה כי אין שירה אלא בפה [כמ"ש פ"ג הל"ג], ואחריו על הצלצל וכלי השיר שהיו מסייעים להם בשירה, ואחריו הפייס הקודם לכל העבודות אבל לא היתה עבודה, ואחריו על הקנים שהם תדיר והוא מינוי על הקרבנות, ואחריו על החותמות, והוא קודם לנסכים [שע"י החותם היו מקבלים הנסכים כדלהלן] אבל לא היה כל כך תדיר כקנים, ואחריו על החולים

שהוא תקנת הכהנים העובדים, ואחריו על המים שהוא צורך חיי נפש ודומה לאותו שעל החולים, ואחריו לחם הפנים [וסידרו אחרי כל הנ"ל כיון שלא היה קרב], ואחריו על מעשה הקטורת וכן סדרם תנא דמתני', וכן ההמשך. ואפשר שתנא דמתני' סדרם לפי חשיבותם.

ברע"ב על המשנה כאן ביאר, ש'פנחס המלביש' היה ממונה להלביש הכהנים בשעת עבודה ולהפשיטם אחר עבודה, ולשמור בגדי כהונה בלשכות העשויות לכך. אמנם ברמב"ם הנ"ל כתב לא מנאו בין הממונים, וכתב [שם ובסוף הפרק] שהיה מי שהיה ממונה על מעשה בגדי כהונה ועסק בהכנת הבגדים. ובראב"ד בסוף הפרק הנ"ל כתב, ש'הממונה על הבגדים' שכתב הרמב"ם, היינו 'פנחס המלביש' [המנוי במשנה]. וביאר הרדב"ז, שראב"ד בא לומר שלא היה ב' ממנוים אחד על תיקון הבגדים ואחד על הלבשתם, אלא פנחס היה הממונה על תיקון הבגדים והחזנים הם היו מלבישים את הכהנים [ולא היה לזה מינוי מיוחד]. אמנם הביא שראה מי שכתב שפנחס בעצמו היה גם מתקן הבגדים וגם מלביש אותם. ובספר שמחת עולם [לרבי חיים שבתי לאגון] כתב, שנראה שהרמב"ם גרס במשנה 'ופינחס על המלבושין', ומשו"ה פירש שהיה ממונה על המלבושין בהכנתן ובאריגתן, והראב"ד גרס 'ופינחס המלביש' [כהגירסא שלפנינו], ומפרש כהרע"ב שהיה ממונה להלביש הכהנים בשעת עבודה, אבל לא היה מטפל באריגתן אלא הגזברים דכל מלאכת הקדש בהם נעשים, וזהו שהשיג הראב"ד 'שהוא פינחס המלביש' כלומר דהכי גרסינן, ולא גרסינן 'על המלבוש'. ומהר"ש יפה ז"ל בפירוש הירושלמי דחה דברי הרמב"ם מטעם דבירושלמי מוכח דגרסינן פינחס המלביש.

במשנה שלפנינו גרסינן 'אחיה על הנסכים'. וכן ברמב"ם הביא שהיה ממונה על הנסכים. אמנם הרע"ב גרס 'על הסלתות', וכן גרס הרדב"ז על הרמב"ם, וכתב שהרמב"ם לא מנאו, ויש לומר שהוא היה ממונה על שני הדברים כי לא מצינו שהיה ממונה בפני עצמו.

דף י"ד

... אין עושין שררה על הציבור בממון פחות משנים ... רב נחמן בשם רבי מנא על שם (שמות כח ה) והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ...

וכן מבואר בב"ב [ח' ב'] שהקופה של צדקה אינה נגבית אלא בשנים שאין עושים שררה על הציבור בממון פחות משנים. וכן פסק הרמב"ם [פ"ט ממתנ"ע ה"ה], וכן נפסק בטוש"ע [יר"ד סי' רנ"ו]. וכתב הב"י שם, במקום שאין נוהגין למשכן על הצדקה נהגו להקל בזה ולמנות גבאי אחד. וכ"ה ברדב"ז על הרמב"ם, וכ"כ המאירי [בב"ב שם]. ותמה בדרך אמונה [ס"ק ל"ב בצה"ל שם], שלא הובא זה בשו"ע.

ומבואר בגמ' ב"ב שם, ששני אחין או קרובים נחשבין כאחד. ואיתא בירושלמי [פאה פ"ח ה"ו], שאם מינום מעבירין אחד מהן, אבל צריך לפרסם שלא מפני שנחשד העבירוהו, אלא שאסור להעמיד ב' קרובים. והעיר בדרך אמונה [ס"ק ל"ד], שבטור סי' רנ"ו איתא להדיא דב' אחין יכולין לגבות צדקה. וצ"ע.

... מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות ונותן לו מעות ומקבל ממנו חותם בא לו אצל אחייה שהוא ממונה על הנסכים ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים לערב באין זה אצל זה ואחייה מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות אם פחתו ופחתו לו וישלם יוחנן מביתו ואם הותירו הותירו להקדש שיד הקדש על העליונה מי שאבד חותמו ממתנין לו עד הערב ואם מצאו לו כדי חותמו נותנין לו ואם לאו לא היו נותנין לו ושם היום כתוב עליהן מפני הרמאין ...

ברמב"ם בפיה"מ וברע"ב ובקרבן העדה פירשו, דמפני הרמאין היינו שמא ימצא פתקא שנפלה בעבר לבעליה או לאחיה או יוחנן ויקבל בה, או שיקבל פתקא באמת וישאירנה אצלו עד שיעלה השער ויקבל בה. והוסיפו הקרבן העדה והרע"ב, שלהחשש הראשון אין אנו חוששים שבאותו היום שימצא החותם יוציאו, כי כיון שהמאבד מחפש אחריו לא יוכל להוציאו בלא דעתו.

וברמב"ם הלכות כלי המקדש [פרק ז הלכה י"ב] כתב : ושם כל היום כתוב על החותם מפני הרמאים שלא ישהא החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים. עכ"ל. והיינו כהפירוש השני הנ"ל. והראב"ד שם כתב, לא כי אלא שמא יעשנו אובד ויביא לידי אחר ויוציא חותמו. והיינו כהפירוש הראשון הנ"ל. וכתב הכסף משנה, שהרמב"ם לא הביא בהלכות הפירוש הראשון [שכתבו הוא בעצמו בפירוש המשנה], שאם כן למה להם לכתוב שם היום, יכתבו שם בעליו ודי, עיי"ש עוד. ועי' בתוי"ט כאן על המשנה.

ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל זכר גדי חוטא בן עזאי אומר ה' היו וארמית כתוב עליהן עגל דכר גדי חוטא דל חוטא עשיר ...

ביאר התקלין חדתין, שהמחלוקת בין ת"ק לבן עזאי היא האם מצורע עני שהיה מביא רק עשרון אחד לא היה קונה הלוג שמן שבולל עם מנחתו בבית במקדש, אלא היה מביאו מביתו כיון שהוא מועט [ואי"ז כמצורע עשיר שהיה מביא ג' בהמות ועי"מ ט' לוגין ועוד לוג ליתן על תנוכיו ובהגותו], ולכן לא היתה חותם מיוחד בשביל זה. וכן פסק הרמב"ם [כלי המקדש פ"ז ה"א].

דף ט"ו

מתני' שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאי ואחת לשכת הכלים לשכת חשאי יריאי חטא נותנין לתוכה בחשאי ועניי בני טובים מתפרנסין מתוכה ...

בירושלמי כאן איתא כמה מעשים באמוראים שהיו גבאי צדקה שהיו נותנים לעניים באופן שלא יתביישו, ונביאם בקצרה. א. ר' יעקב בר אידי ורב יצחק בר נחמן היו גבאי צדקה, וכיון שהעניי התביישו לקבל מגבאי צדקה, הם נתנו לר' חמא אביו של ר' יהושעיה שיביא לעניים [שממנו יתביישו פחות]. רבי זכריה. ב. חתניה דר' לוי היו הכל מליזין עליו שהיה לוקח צדקה בזמן שלא היה זקוק ולא היה מגיע לו, לאחר שמת בדקו ומצאו שאמנם קיבל מגבאי צדקה, אבל את הכסף חילק לאחרים, כי העניי התביישו לקחת מגבאי צדקה. ג. רבי חננא בר פפא היה מחלק ומקיים מצות צדקה בלילה שלא לבייש את העניי. ד. רבי יונה כשהיה רואה עני בן טובים שירד מנכסיו, היה אומר לו בני, כיון ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר, קח הלוואה ותפרע לי כשתבוא הירושה לך, ולבסוף כשבא הזמן לקבל חובו ונמצא שאין לו, כי לא נפלה לו הירושה היה אומר לו מתנה הם לך.

ועי' בבבלי ב"ב [י"ב] שהמעלה הגדולה בצדקה היא כשנותן אינו יודע למי נותן והמקבל אינו יודע ממי מקבל. וכתב ע"ז הרמב"ם [מתנות עניים פרק י הלכה ח] : כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנין בה בחשאי והעניי בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי. [וכדמצינו בסוגיא], וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה, ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה. עכ"ל. וכתב ע"ז הרדב"ז, וראיתי מי שכתב וסובר הרמב"ם שכשם שהיתה במקדש היתה בכל עיר ועיר, ולא ידעתי מנין לו, שלא הביא הרמב"ם 'לשכת חשאי' אלא למשל. אמנם בדרך אמונה [ס"ק ל"ה] הביא בשם הב"י והגר"א [ביו"ד סי' רמ"ט] ושכן הוא בתוספתא כאן, דמצוה לעשות לשכה כזו בכל עיר אם אפשר וכמו שהי' בזמן הבית ג"כ בכל עיר לשכה כזו. וכתב הפרישה [סי' רמ"ט], שבזמנינו יש כעין זה קופות בביהכ"נ של מתן בסתר, ואף שאין זה כמו במקדש דמ"מ רואין שהוא נותן בו אף שאין יודעין כמה נותן, מ"מ הוא קרוב לו [והביא בצה"ל שם, שבחכמת אדם כתב שמש"כ הרמב"ם הנותן בקופה של צדקה כונתו שנחשב למתן בסתר].

... לשכת הכלים כל מי שהוא מתנדב כלי זורקו לתוכה ואחת לשלשים יום הגיזברין פותחין אותה וכל כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית ...

מובא בירושלמי מה ששנינו בתמורה [ל"ב א'], שמותר להוציא צרכי קדשי המזבח מקדשי בדק הבית, אבל לא צרכי קדשי בדה"ב מקדשי מזבח, וכן אין משנים מצורך מסוים של קדשי בדק הבית לצורך אחר של קדשי בדק הבית.

ומקשה הירושלמי, שהרי שנינו "כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין לבדק הבית", ולפירוש הקרבן העדה קושיית הירושלמי שמשמע שדוקא אם היה ראוי לבדק הבית מניחים אותו, אבל אם היה ראוי למזבח מוכרים אותו, ולא כמו שאמרנו שלוקחים צרכי מזבח משל בדק הבית, ומתרץ ומתרץ הירושלמי, שההסבר

דף ט"ז

שמן זית הינ שנים עשר לוג שבו שולקין את העיקרין דברי ר"מ רבי יהודה אומר שולקן היה במים ונותן שמן על גביהן משהיה קולט את הריח היה מעבירו כדרך שהפטמין עושין הדא הוא דכתיב [שמות ל לא] שמן משחת קדש וגו' ...

ברש"י כריתות [ה' א'] כתב, שלדעת ר' יהודה [ושם הגירסא ר' יוסי] לא היה שורה את הסמנין בשמן שבכך יבלע כל השמן בסמנין, אלא היה שורה את הסמנין במים כדי שהמים יקלטו בתוך הסמנין, ואז היה כשיציף את השמן על הסמנין לא יבלע השמן בתוך הסמנין כיון שהם כבר ספוגים במים.

אמנם ברמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק א הלכה ב] כתב : עירב הכל ושרה אותן במים זכין ומתוקין עד שיצא כל כחן במים ונתן על המים שמן זית הינ והוא י"ב לוג, כל לוג ד' רביעיות, ובישל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן והניחו בכלי לדורות. עכ"ל. מבואר שלדבריו המים היו קולטים את ריח הקטרת וכשיבשלם עם השמן היה עובר לשמן. ובספר 'בית אל' [לרבי אריה ליבוש נאטאנזאהן, אביו של בעל ה"שואל ומשיב"] העיר, שלרש"י "הציף עליהן שמן" קאי על העיקרין, ולרמב"ם קאי על המים, ובאמת פשט הברייתא משמע יותר כפירש"י. ומהתימה על מרן הכסף משנה ז"ל שהביא פירש"י ע"ד הרמב"ם, ועירב שני הפירושים והם שונים זה מזה, וצ"ע.

במשנה שלוקחים למזבח מקופת בדק הבית, הוא דוקא כשנותן את הכלי ללשכה שלישית השייכת גם לבדק הבית וגם למזבח ומשם הוא נלקח לאן שנצרך, בין למזבח בין לבדק הבית. אבל באמת לא מוציאים מבדק הבית למזבח.

אמנם התקלין חדתינ ביאר הקושיא ממשנתינו עפ"י הגר"א, על מה ששינו שם שאין משנין מבדק הבית לבדק הבית, שהרי כאן שנינו שיכול למכור הכלי ולהניח דמיו לבדק הבית ואף לצרכים אחרים. ומתרץ הירושלמי, שכאן הכונה שהנשאר מדמי אותו הכלי יפול ללשכה של בדק הבית, והכונה שכיון שנופל ללשכה הוא כמו דבר חדש וכיון שכן אין בזה איסור.

וברמב"ם [פ"ד ה"י] כתב : שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית [והיינו כשיטת הגר"א הנ"ל שא"ז דוקא אם היא קופה בפנ"ע], אבל אין בדק הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח. עכ"ל. והשיג ע"ז הראב"ד, שלשכת הכלים היתה עשויה על תנאי זה שאם יצטרך ממנה כלי למזבח לוקחין אותו למזבח, ע"כ [והיינו כפירוש הקרבן העדה בדברי הירושלמי. ועי' כס"מ שם].

פרק שלשה עשר שופרות [פ"ו]

מתני' שלשה עשר שופרות ...

כל המבואר במשנה זו יתבאר אי"ה בסוגיות להלן [דין השופרות להלן י"ח א', ההשתחויות להלן י"ז א', השולחנות י"ז ב'].